

A FONALJÁTÉKOK

AKADÁLY NÉLKÜL

modul adaptációja
hallássérült tanulók
együttneveléséhez

SZÖVEGÉRTÉS- SZÖVEGALKOTÁS

Alap-IV.3.1-AdN

A modult készítette:

Bakonyi Katalin és Kulcsár Gábor

Az adaptációt készítette:

Dr. Váry Ágnes, Köntösné Lőrincz Eszter

SULINova
Köznevelési, Fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Központ

Magyarország célba ér

A modul célja	A fonalazás az írás előkészítésének fontos részévé válhat, hiszen amellet, hogy ezt a tevékenységet a gyerekek nagy örömmel és lelkesedéssel végzik, a testséma – itt elsősorban a kéz, az ujjak tudatosítása –, a térbeli tájékozódás, az oldaltság (lateralitás, dominancia), a szem-kéz koordináció, a sorrendiség (szerialitás), a figyelem és az emlékezet erősödését is segíti.
Időkeret	napi 5-10 perc, vagy heti 30-40 perc
Ajánlott korosztály	6–7 évesek
Modulkapcsolódási pontok	<i>Tágabb környezetben</i> Írástanulás <i>Szűkebb környezetben</i> Ujjgyakorlatok Kötés Horgolás Tájékozódási gyakorlatok
A képességfejlesztés fókuszai	A térbeli, a síkbeli és a saját testen, elsősorban az ujjakon való biztonságos eligazodást erősíti, segíti az ujjak mozgékonyvá válását, ápolja a gyerekek átlátóképességét, egy folyamat végigkísérésével és emlékezetből való felidézésével.

PEDAGÓGIAI HÁTTÉR, MÓDSZERTANI AJÁNLÁS

Mindaz, ami az ajánlásban és a megfigyelési szempontok között szerepel – első látásra – gyakran komplikáltabb, mint maguk a gyakorlatok. Azt a munkamódszert ajánljuk, hogy mielőtt az ajánlást és a megfigyelési szempontokat elolvassná, és esetleg megijedne attól, mi mindenre fontos figyelnie, a gyakorlatokat próbálja ki gyerekek nélkül, otthon (ha van, a javasolt verssel együtt). Amikor már gördülékeny a mozgás és szöveg összhangja, valamint úgy érzi, hogy a gyerekeknek is be tudja mutatni, olvassa el a módszertani ajánlást. Nem kell törekednie arra, hogy annak minden részletét megjegyezze, csak egyszerűen próbálja ki a gyerekekkel. Az első kipróbálások után is csak arra keressen választ a megfigyelési szempontok között és az ajánlásban, amilyen problémával saját osztályában találkozott. Ezt szükség szerint megteheti minden gyakorlás után, így egy idő után a legtöbb javaslat „életre kel”, és világosan fogja látni, mikor mire fontos figyelnie tanítványai között.

A fonaljáték során kezünkkel – elsősorban ujjainkkal – különböző alakzatokat formálunk a fonalból. Az ujjak ügyesítése az első osztályban a legaktuálisabb teendő, nemcsak a ceruzafogás kialakítása miatt, hanem mert más ujjgyakorlatokhoz hasonlóan ez is jó előkészítése az írástanulásnak.

Az örömteli játékhöz fontos a fonal minősége. A fonalkészítéshez választhatunk kész pamut- vagy műszálas zsinórt is, ami nem túl merev, nem is nyúlik, de azért van tartása. A szivárványszínűre festett fonal amellet, hogy esztétikai élményt nyújt, megkönnyíti a segítségadás módját is. (Például: „ahol piros, ott fogd meg a fonalat!”) A 3 mm-es körátmérőnél ne használjunk sokkal vastagabbat vagy vékonyabbat. A madzagot a két végénél illesztjük össze. A pamut-fonalat összecsomózhatjuk vagy varrhatjuk is. Ha műszálas, forraszthatjuk (gyertya vagy a gáz lángja fölött megolvastva és összenyomva), így kevésbé fog megakadni. A fonal ideális hosszát használójához méretezve kétféleképpen is megállapíthatjuk. Lazán érje át négyszer az élével egymás mellé állított tenyerünket vagy hatszor a szembefordított csuklónkat.

Többféle fonaljátékot játszhatunk a gyerekekkel. Lehet úgy, hogy az egyik kezünkkel csak tartjuk a fonalat, másik kezünk pedig mozgatja a szálakat, éppen csak érintve a passzívabb kezünket.

A már meglévő, ismert formák és módok mellett teljesen egyéni, új utakat is kereshetünk. Így a fonalból kitalált formákat is kitehetünk, de a formarajz gyakorlásai vagy az írástanulás során már megismert betűket is megformálhatjuk a fonalból.

A még ismeretlen fonaljátékok tanulása közben fontos az utánczás szerepe. Az egyes lépések elsajátításánál sok gyermeknek nehézséget okozhat, ha velük szembe fordulva mutatjuk a kezünket, hiszen még arra is kell ekkor figyelniük, hogy a látottakat áttegyék a saját oldalukra. Érdemes ezért az osztálynak félig háttal állni úgy, hogy a kezünk tartása megegyezzen a gyerekekével vagy melléjük is állhatunk; esetleg, ha a földön ülve helyezkednek el a gyerekek, le is guggolhatunk (a gyerekekkel azonos irányba fordulva) és felnyújthatjuk a karunkat, hogy mindenki jól lássa. Aki már rátalált a formára, segíthet a többieknek.

Történet is kísérheti egy-egy fonaljáték fázisait, amelynek képei vezetik az ujjaink mozgásának mikéntjét, sorrendjét, és „átlelkesítik” a mozdulatainkat. Támaszt jelenthet a rím, a ritmus is, egy jól eltalált mondóka, magunk írta versike. Idővel, bár a képek bennünk élnek, kezünk már nélkülük is magától mozdul: szabad a játék. Ha egy formát már biztosan mozgat a kezünk, fokozhatjuk a játék hatását úgy, hogy megpróbáljuk csukott szemmel is megcsinálni. Amikor ez is jól megy már, akkor az utolsó mozdulattól visszafelé is megtehetjük az egyes lépéseket, visszatérve a kiindulóálláshoz. Amennyiben a két kezünk különböző mértékű használatát igényli egy-egy forma létrehozása, felcserélhetjük a kezeinket, és próbálkozhatunk az „ügyetlenebbik” kezünkkel is végigjárni a már megtett utat.

A fonalak kiosztásának formája és sorrendje történhet egy meghatározott szokás szerint mindig ugyanúgy, például egy dal kíséretében, de a szétoztás és az egymásnak való átadás módjában alkalomról alkalomra találhatunk egy-egy új elemet is, ami várakozással tölti el a gyerekeket. Amikor először mutatunk meg egy új formát, fontos, hogy a gyerekek a figyelmükkel követni tudják a kezünk mozgását, és mivel a kezükben lévő, már kiosztott fonalak biztosan akadályozzák őket a nyugodt odafigyelésben, ezért a megkapott fonalat célszerű, ha a nyakukba akasztják.

MEGFIGYELÉSI SZEMPONTOK

A fonalazás során nincs szükség a hagyományos értelemben vett értékelésre. Fontos szerepet játszik a tanító figyelme, hogy a tanulási folyamat során minden gyerek elsajátítsa az új formát. A gyakorlás alatt a gyerekek egymásnak is segíthetnek. A pozitív megerősítés segíti a lassabban haladó gyerekeket, erőt és lendületet kaphatnak általa az önálló, akár otthoni gyakorláshoz is.

AJÁNLOTT IRODALOM

1. Csókos Varga Györgyi: *Fonaljátékok*, Biadrukt Kiadó, Etyek, 2001.
2. Kulcsár Gábor: *Az írás-olvasás tanítása a Waldorf-iskolában*, Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht. Budapest, 2004., 27–34. o.
3. Payne, Kim: *Gyermekeink játéka*, az AKG és a Metódus-Tan BT. közös kiadása, Budapest, 1999.
4. Tóth Nóra: *Fonaljátékok*, Taní-Tani pedagógiai periodika 16–17. Budapest 2001., 116–127. o.

MODULVÁZLAT

I. bemutatás	
Lépések, tevékenységek	A tanár bemutatja a gyakorlatot és elmondja a hozzá tartozó történetet vagy verset. A gyerekek eközben figyelmükkel követik a tanár mozdulatait.
Kiemelt készségek, képességek	Finommozgás, figyelem
Célcsoport A differenciálás lehetőségei	Az egész osztály – egy idő után differenciált feladatokat is adhatunk.
Tanulásszervezés – Munkaformák	Egész osztály, páros, egyes gyerekek
Tanulásszervezés – Módszerek	A tanár bemutatja, a gyerekek figyelnek, másodsorra már lassan utánozzák a tanító mozgását.
Eszköz, Feladat, Gyűjtemény	Különböző ismert fonaljátékokhoz lehetőségünk van történeteket vagy verseket keresni.
II. gyakorlás	
Lépések, tevékenységek	A bevezetett fonaljátékokat a gyerekek többször gyakorolják, majd lehetőség van a feladatok variálására is. Megpróbálhatják az egyes formákat a másik kezükkel is kialakítani, visszafelé kibontani az adott formát vagy akár csukott szemmel is végigkövetni a feladatot. Természetesen más történettel, verssel is megváltoztathatunk egy-egy ismert formát.
Kiemelt készségek, képességek	Finommozgás, figyelem
Célcsoport A differenciálás lehetőségei	Az egész osztály – egy idő után differenciált feladatokat is adhatunk.
Tanulásszervezés – Munkaformák	Egész osztály, páros, egyes gyerekek; a variációkat a gyerekek önállóan is kitalálhatják és végezhetik. Például a már ismert gyakorlatot megpróbálják másik kézzel, visszafelé vagy csukott szemmel végigkövetni.
Tanulásszervezés – Módszerek	Utánzással gyakorolják többször egymás után.
Eszköz/Feladat/Gyűjtemény	Különböző ismert fonaljátékokhoz lehetőségünk van történeteket vagy verseket keresni.

A FELDOLGOZÁS MENETE

Az alábbi részletes leírás célja elsősorban egyféle minta bemutatása. Nem kötelező jellegű előírás. A pedagógus legjobb belátása szerint dönthet a részletek felhasználásáról, módosításáról vagy újabb variációk kidolgozásáról.

Amikor a gyerekeknek először mutatjuk be, fontos, hogy megszakítás nélkül egyszer az egész mozdulatsort és a teljes formát figyelmesen végigkövet-hessék. Csak azután járjuk végig újra és újra az utat, minden új mozdulatnál megállva, hogy pontosan elsajátíthassák azt. A játékhoz kapcsolódó történet (a leírásban kurzívval kiemelve olvasható) vezeti a kezünk mozgását, azonban minden mozdulatot többször megismételve elmagyarázhatunk a gyerekek-nek, pontosan elmondva, hogy a fonal mely részét és melyik ujjukkal kell mozgatniuk. Ha látjuk, hogy az osztály nagy része követni tudja a mozdulatot, továbbléphetünk a történettel és a magyarázattal is.

Saját adaptációs kiegészítem:

1. MINTAPÉLDA – EGÉRKE

Egérke nagyanyóék házával szemközt, a vén diófa gyökerei alatt lakott.

Az egyik kézhátunkra akasztva leengedjük a fonalat. A másik kezünk ujjai – a kiséger bajusza – finoman mozognak. A magunk felé tartott fonalba beledugjuk a szabad kezünket.

A nyitva felejtett ajtón gyakran surrant be a házba. A lépcsők előtt izgatottan szimatolt, vajon merre menjen.

Ujjaink lefelé, tenyerünk magunk felé néz, először így kerüljük meg a lecsüngő fonalat. A körmozgás utolsó részén az ujjak felfelé, a tenyerünk kifelé néz.

Hegyes orrocskáját megcsapta a pincéből a sajt illata, ezért arra folytatta az útját, óvatosan, nehogy egérfogóba kerüljön. Körbejárta a pincét, közben fölkapott egy darabka sajtot, felszaladt, majd ki az ajtón, ahol bejött.

Visszahúzzuk a kezünket a kötél nyílásából ott, ahol először bedugtuk. Egérfogóba kerülhetünk, ha nem figyelünk eléggé arra, hogy merre fordítjuk az ujjainkat, tenyerünket.

Saját adaptációs kiegészítem:

2. MINTAPÉLDA – TÖRPESZAKÁLL

A törpék királyát arról ismerheted fel, hogy neki van a leghosszabb szakálla. Vigyáz is rá nagyon.

A fonalat a jobb kezem hüvelykujjára akasztom.

A huncut törpegyerekek gyakran törnek borsot az orra alá. Különösen a szakállával szeretnek tréfálkozni. Egyszer olyan mérges lett rájuk, úgy felpaprikázták, hogy elhatározta, hogy véget vet a csínytevéseiknek. Kettéválasztotta szakállát, hogy megkötözze vele a kis törpéket. Először az első törpének kellett meghajlania és belebújnia a szakállfonatba. Ezután a király kisimította a szakállát.

Másik kezemmel vízszintesen, párhuzamosan tartom a szálakat. A jobb mutatóujjamat előrehajtom és bedugom a két szál közé, majd felemelem a felém eső szállal együtt.

Ahogy az első törpe mutatta, úgy tettek a többiek is, a legkisebbet kivéve.

Ismét párhuzamosra igazítom a bal kezemmel a tenyerem előtt futó két szálát, és most a középső ujjam dugom közéjük. Ugyanezt megismétlem a gyűrűsujjammal is.

A legkisebbet olyan kicsinek találta a király, hogy megsajnálta. Végigsimította a szakállával az arcát, feje búbját, hátát, majd óvatosan körbetekerte.

A kisujjam előtti két szálát úgy teszem az ujjam mögé, hogy a gyűrűsujjam háta mögül jövő szál alulra kerüljön. A kisujjamat megkerülve ismét párhuzamosan, vízszintesen halad a két szál, a fordulásból felülről érkező esik közelebb a tenyeremhez.

A többi törpét pedig a biztonság kedvéért ismét belebújtatta a kötelékébe...

Visszafelé haladva beledugom a gyűrűs, a középső és a mutatóujjamat.

... szakálla végét pedig háta mögé dobta. Gondolta, most már senki sem zavarhatja meg a délutáni álmát. Mielőtt elszundított volna, még egyszer meghúzta a szakállát, ellenőrizve, hogy kis foglyai megvannak-e még, és már hortyogott is. Csak erre várt a legkisebb és leghuncutabb törpe.

A középső ujjam háta mögül érkező szálát a hüvelykujjam háta mögé teszem.

Könnyen csusszant ki a szakállgyűrűből, odaosont a királyhoz, és már csattant is az olló az alvó álla alatt. „Nyissz!” – levágta a tekintélyes szakállt, majd visszaszaladt a helyére.

Mindkét szálát leemelem a kisujjamról.

A nyisszantásra felriadt a király, húzta egyből a szakállát, hogy érezze, minden rendben van-e. Azonnal érezte, hogy nincs meg a szakálla. De a kis huncut törpéknek is nyomuk veszett. A király azóta is növeszti a szakállát.

Meghúzom egyszerre a hüvelykujjamról lógó két szálát. Így a fonal szabadon tekeredik le az ujjaimról.

Saját adaptációs kiegészítem:

VARIÁCIÓS LEHETŐSÉG

Ugyanezt a mozdulatsort más történettel is végigjárhatjuk. Kányádi Sándor: *Vénasszonyok nyara* című verse egy egészen más hangulatba ágyazza ezt a formát. A vers alatt végzett egyenletes tempójú mozdulatok egy kimért ritmust és határozott keretet adnak az ujjaink mozgásának (*l. melléklet*).

Azokban a feladatokban, amelyekben a mesének is szerepe van, nemcsak a hangulata miatt, hanem valamilyen mozgáshoz is kötődik, a tevékenység folyamatában nyilván nem lesz érthető a gyermek számára. Ezért érdemes előzetesen felhívni a figyelmét, hogy milyen mese következik most, hogy miről szól a mese, kik a szereplői, mi történik benne. Ha egy-egy kulcsszóval megtámogatjuk a megértést a tevékenykedés közben, úgy a nagyothalló gyermek sem marad ki a mesehallgatás öröméből.

Saját adaptációs kiegészítem: